

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Adolescentenrecht: ook voor jeugdbescherming?

Bruning, M.R.

Citation

Bruning, M. R. (2012). Adolescentenrecht: ook voor jeugdbescherming? *Tijdschrift Voor Familie- En Jeugdrecht*, (11), 272-281. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/139057>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/139057>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Adolescentenrecht: ook voor jeugdbescherming?

Prof. mr. drs. M.R. Bruning, datum 15-10-2012

Datum

15-10-2012

Auteur

Prof. mr. drs. M.R. Bruning^[1]

JCDI

JCDI:ADS230178:1

Vakgebied(en)

Personen- en familierecht / Kinderbescherming

Personen- en familierecht (V)

Wetgeving

Wet op de jeugdzorg; art. 1:261 BW

Nieuwe inzichten uit de neurowetenschappen en de invloed daarvan op het jeugdstrafrecht (Wetsvoorstel adolescentenstrafrecht) en recente ontwikkelingen ten aanzien van nazorg in het jeugdstrafrecht roepen de vraag op of dit van invloed zou moeten zijn op het jeugdbeschermingsrecht. In deze bijdrage wordt ingegaan op de vraag of jeugdigen die met een maatregel van kindbescherming uit huis zijn geplaatst, nazorg verdienen vanuit het licht van internationale kinderrechtsdocumenten bezien en zo ja, hoe dit zou moeten worden vormgegeven. Daarbij zal aandacht worden besteed aan ervaringen met nazorg in Nederland en mogelijke knelpunten bij nazorg in de jeugdbescherming.

1. Inleiding

Er is de afgelopen tijd heel wat geschreven over de plannen en het concept-wetsvoorstel van staatssecretaris Teeven om te komen tot een adolescentenstrafrecht.^[2] Een belangrijke aanleiding voor deze plannen betreft de wetenschappelijke inzichten die betrekking hebben op de ontwikkeling van hersenfuncties tijdens de adolescentie.^[3] Belangrijke hersenfuncties zijn voor adolescenten op achttienjarige leeftijd nog niet volledig volgroeid en wezenlijke ontwikkelingen vinden juist pas daarna plaats, in de regel tot het drieëntwintigste jaar. In het jeugdstrafrecht is de laatste jaren ook veel aandacht voor nazorg. Zo zijn in 2008 de netwerk- en trajectberaden ingevoerd om door middel van ketensamenwerking een passend nazorgtraject voor jeugdigen te realiseren. Op 1 juli 2011 is verplichte nazorg na een PIJ-maatregel wettelijk ingevoerd.^[4] Een PIJ-maatregel duurt nu drie jaar in plaats van twee jaar, waarbij na twee jaar de maatregel automatisch voorwaardelijk wordt beëindigd en het verplichte nazorgtraject start. Ook na een jeugddetentie moet nazorg worden gestimuleerd door gebruik van een STP of inzet van de gedragsbeïnvloedende maatregel.^[5]

Het is de vraag of deze nieuwe inzichten uit de neurowetenschappen en ontwikkelingen ten aanzien van nazorg in het jeugdstrafrecht ook gevolgen zouden moeten hebben voor het jeugdbeschermingsrecht.^[6] Maatregelen van kindbescherming eindigen als minderjarigen de leeftijd van achttien jaar bereiken. Maar verdienen jongvolwassenen met opgroei- of opvoedproblemen die in gedwongen kader^[7] hulp ontvingen via Bureau Jeugdzorg geen extra ondersteuning door middel van een voortdurende maatregel van kindbescherming of een *outreaching* hulpaanbod? Want het is bekend dat het hier om een kwetsbare groep gaat en dat de hulp regelmatig zeer abrupt afloopt als een jeugdige achttien jaar wordt, terwijl deze zich eigenlijk meestal nog niet volledig zelfstandig kan redden in onze samenleving. Zou ook zonder de instemming van een jeugdige via een maatregel van kindbescherming hulp opgelegd moeten kunnen (blijven) worden? De poging van de wetgever om ook jongvolwassenen die – nadat hulp al voor hun achttiende levensjaar is gestart – nog bescherming nodig hebben, in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg te laten verblijven, namelijk tot de leeftijd van 21 jaar,^[8] is in de rechtspraak sterk aan banden gelegd.^[9] Deze in 2008 bij wet ingevoerde mogelijkheid biedt daarom nog maar nauwelijks ruimte voor (verplichte) jeugdbescherming vanaf de leeftijd van achttien jaar. Is deze mogelijkheid, of zijn andere wijzigingen in wet of beleid, wenselijk om zorgverlening aan jongvolwassenen die met jeugdbescherming te maken hadden, mogelijk te maken dan wel te verbeteren?

Ik zal in deze bijdrage de vraag beantwoorden of 18-plussers die met een maatregel van kindbescherming of vanwege een gesloten jeugdzorgplaatsing met Bureau Jeugdzorg^[10] te maken hadden, extra zorg verdienen op het moment dat zij meerderjarig worden, bezien vanuit het licht van internationale kinderrechtsdocumenten. Daarnaast ga ik in op de vraag hoe dit zou kunnen worden geregeld. Moeten we toe naar een kindbeschermingsmaatregel voor jeugdigen tot bijvoorbeeld 23 jaar of naar andere mogelijkheden tot nazorg?^[11] Maar voordat ik hier aan toekom, zal ik eerst kort nader

ingaan op de recente ontwikkelingen in het jeugdstrafrecht ten aanzien van jongvolwassen daders en van verplichte nazorg (2). Tevens zal ik aandacht besteden aan de huidige mogelijkheden om jongvolwassenen die in gedwongen kader met jeugdzorg te maken kregen, vanaf hun achttiende nog jeugdzorg te bieden (3). Vervolgens zal ik bespreken wat uit internationale documenten voortvloeit ten aanzien van het recht op nazorg na uithuisplaatsing (4) en ervaringen met nazorg voor deze groep jongeren in Nederland schetsen (5).

2. Ontwikkelingen jeugdstrafrecht

2.1 Ontwikkeling van adolescenten

Recente wetenschappelijke inzichten die betrekking hebben op de ontwikkeling van belangrijke hersenfuncties tijdens de adolescentie maken duidelijk dat deze op achttienjarige leeftijd nog lang niet is voltooid.^[12] Elke jongere maakt eenzelfde ontwikkeling door. De lichamelijke ontwikkeling van normaal begaafde jongeren laat op de verschillende terreinen diverse ontwikkelingsfasen zien, die onderling niet altijd gelijk lopen. De groei van jongeren in de lengte gaat ongeveer door tot het 16e à 18e jaar, terwijl de grijze stof van de hersenen zich vroeger ontwikkelt: er is sprake van een groeispuurt van de hersenen tot 14 à 15 jaar. Pas rond het 25ste jaar zijn in de prefrontale cortex functies zoals planning en flexibiliteit tot wasdom gekomen.^[13] Tot de leeftijd van 20 tot 23 jaar hebben leeftijdgenoten de grootste invloed op het nemen van risicovolle beslissingen, pas daarna zijn mensen zelf in staat om beslissingen in risicosituaties te nemen op grond van hun toegenomen autonomie. In gevaarlijke situaties kijken jongeren eerder naar de langetermijnconsequenties. Ook op het gebied van de regulering van emoties zien we dat de grote veranderingen pas optreden bij het ingaan van de volwassenheid, in plaats van tijdens de adolescentie. Een jongvolwassene is pas wanneer de prefrontale cortex uitgerijpt is, in staat om zijn emoties te reguleren, althans beter dan voor die tijd.^[14] Het empathisch vermogen krijgt eveneens pas tussen het 20^e en 25^e jaar vaste vorm.^[15]

Doreleijers en Fokkens schetsten in 2010 dat de meerderjarigheidsgrens in 1988 van 21 naar 18 jaar is verlaagd vanwege de veronderstelling dat jongeren meer geëmancipeerd waren geworden; zij zouden een volwassener leven leiden. De feitelijke psychologische ontwikkeling heeft volgens hen echter juist een omgekeerde beweging laten zien: jongeren zitten langer op school, blijven langer thuis wonen, krijgen later hun eerste baan enz. De leeftijdsfase tussen 18 en 25 jaar is wel een *psycho-social moratorium* genoemd (een periode waarin de adolescent nog niet hoeft te voldoen aan de eisen die aan een volwassene worden gesteld), en de fase van de *emerging adulthood*.^[16] Betekent dit nu dat de meerderjarigheidsgrens maar weer omhoog moet naar 21 jaar? Ik zal later (zie par. 6.1) duidelijk maken dat ik hier zelf geen voorstander van ben.

2.2 Nazorg na detentie

Behalve de belangrijke ontwikkeling die op grond van bovenstaande bevindingen plaatsvindt om in Nederland te komen tot een adolescentenstrafrecht, is er in de afgelopen jaren in het jeugdstrafrecht veel aandacht voor nazorg. In het beleidsprogramma *Jeugd Terecht* was Passende Nazorg één van de vijf pijlers.^[17] In 2008 is het netwerk- en trajectberaad ingevoerd. Dit betreft een vaste overlegstructuur waarin ketenpartners in de regio (justitiële jeugdinrichting, Raad voor de Kinderbescherming, jeugdreclassering en bij de trajectberaden ook de relevante gemeenten) zorgen voor een sluitende begeleiding voor alle jeugdigen met een strafrechtelijke titel die in een justitiële jeugdinrichting terecht komen. Als een jongere instroomt in een justitiële jeugdinrichting vindt eerst een netwerkberaad plaats met de ketenpartners Raad voor de Kinderbescherming, jeugdreclassering en justitiële jeugdinrichting. Daarna wordt de gemeente op de hoogte gesteld van de plaatsing van de jeugdige. Binnen drie weken na de instroom vindt een trajectberaad plaats, waaraan naast deze drie ketenpartners ook een gemeentefunctionaris meedoet. Het doel van dit overleg is om de jeugdige die in de inrichting verblijft zo goed mogelijk voor te bereiden op zijn of haar terugkeer in de samenleving. De afspraken over de vorm en inhoud van de nazorg worden vastgelegd in een nazorgplan. Als een jeugdige de inrichting verlaat, wordt de gemeentefunctionaris hiervan op de hoogte gesteld door de Raad voor de Kinderbescherming.^[18]

Per 1 juli 2011 is verplichte nazorg bij wet voorgeschreven voor jeugdigen met een PIJ-maatregel. De PIJ-maatregel kan niet langer voor twee jaar worden opgelegd, maar voor drie jaar, en de maatregel eindigt voorwaardelijk één jaar voordat de maatregel afloopt.^[19] Gedurende dat jaar vindt nazorg plaats en moet de jeugdige zich daarvoor aan de opgelegde voorwaarden houden, zoals het zich houden aan de aanwijzingen van de (jeugd)reclassering. Voor jeugdigen die met een jeugddetentie in een justitiële jeugdinrichting verblijven met een strafrestant van meer dan drie maanden, geldt dat zij verplicht moeten meewerken aan een Scholings- en Trainingsprogramma (STP) zoals dat in de BJJ is geregeld.^[20] Ook kunnen bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke sanctie worden ingezet om nazorg te bieden en kan de gedragsbeïnvloedende maatregel na detentie van betekenis zijn voor nazorg.

2.3 Tussenconclusie

Bovengenoemde neurowetenschappelijke inzichten maken duidelijk dat de ontwikkeling van adolescenten bij de leeftijd van achttien jaar nog niet is voltooid, maar doorloopt tot ongeveer 23 jaar. Als we dit doortrekken naar het

jeugdbeschermingsrecht, dan zou dit ervoor pleiten om minderjarigen met een maatregel van kindbescherming vanaf hun achttiende jaar niet plotseling volledig los te laten. De sterke aandacht voor nazorg in het jeugdstrafrecht komt voort uit de gedachte dat juist als een jongere weer zelfstandig de maatschappij instapt, begeleiding zeer belangrijk is, bijvoorbeeld bij het vinden van een woonplek, opleiding of werk, begeleiding bij financiële zaken, maar ook om terugval of recidive te voorkomen. Het is opvallend dat er in Nederland tot op heden nog maar weinig aandacht is geweest voor nazorg aan jeugdigen die met een maatregel van kindbescherming al dan niet tijdelijk of langer buiten het eigen gezin hebben verbleven en op hun achttiende zelfstandig in de maatschappij moeten gaan functioneren. Maar wat zijn nu eigenlijk de mogelijkheden voor begeleiding van deze jeugdigen vanaf de leeftijd van achttien jaar?

3. Achttien-plussers na een kindbeschermingsmaatregel

Een maatregel van kindbescherming kan worden uitgesproken voor minderjarigen; op het moment dat de minderjarige achttien jaar wordt,^[21] loopt de maatregel af. Deze is immers – zoals dat is geregeld in Boek 1 BW – gekoppeld aan het ouderlijk gezag dat wordt uitgeoefend over minderjarigen. Een maatregel van kindbescherming gaat haast altijd gepaard met de inzet van (jeugd)zorg zoals dat in de Wet op de jeugdzorg (WJZ) is geregeld. De ondersteuning van en hulp aan jeugdigen kan op grond van art. 1 lid 1 onder 3 WJZ voortduren of binnen een half jaar worden hervat tot het 23e jaar indien de zorg al voor het 18e jaar was gestart of aangevraagd. Dit gebeurt op basis van vrijwilligheid: de jeugdige moet zelf bij Bureau Jeugdzorg een aanvraag doen tot (jeugd)zorg. Gedwongen vormen van voortgezette hulpverlening zijn niet meer mogelijk. Hierop bestaat één uitzondering.

Enkele jaren geleden deed de wetgever een poging om het voor een kwetsbare groep jongvolwassenen die met een kindbeschermingsmaatregel of Bureau Jeugdzorg in aanraking was gekomen, mogelijk te maken een uithuisplaatsing te laten voortduren. Dit betrof een plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg. Met het beëindigen van de samenplaatsing van civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatsten in een justitiële jeugdinrichting werd in 2008 de mogelijkheid geïntroduceerd om jeugdigen tot 21 jaar met een speciale machtiging gesloten jeugdzorg in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg te houden.^[22] Dit was volgens de wetgever nodig vanwege de behoefte in de praktijk tot voortgezette jeugdzorg in gedwongen kader.^[23] Hierbij werd aangegeven dat

“thans jongeren van zestien en zeventien jaar al niet meer gedwongen worden opgenomen omdat die hulpverlening binnen de relatief korte termijn die nog rest niet kan worden afgemaakt, waardoor de hulpverlening enorm aan effectiviteit inboet. Dit brengt met zich mee dat jongeren met zeer ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen van hulp verstoken blijven, hetgeen niet in het belang is van die jongere”.^[24]

Met de Raad van State was ik destijds zeer kritisch over dit onderdeel van de Wet op de jeugdzorg, waarmee ten aanzien van gesloten jeugdzorg jongvolwassenen tot de leeftijd van 21 jaar als minderjarig werden beschouwd en – indien zij voor hun 18^e levensjaar in de gesloten jeugdzorg waren geplaatst – een gesloten jeugdzorgplaatsing mogelijk werd.^[25] In de praktijk bestaat op dit punt bij vele hulpverleners de sterke wens om meer te kunnen betekenen voor jongeren die nog onvoldoende op hun problematiek toegesneden behandeling hebben ontvangen in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg. Deze jeugdigen wordt zo graag nog wat extra hulp en zorg gegund. Maar als het gaat om vrijheidsbeneming, dan garandeert art. 5 EVRM dat dit op grond van pedagogische doeleinden enkel mogelijk is voor minderjarigen. Een gekunstelde regeling die minderjarigheid voor jongvolwassenen die met gesloten jeugdzorg te maken krijgen, introduceert, zonder dat Boek 1 BW met daarin de uitgangspunten van minderjarigheid en gezag zijn gerepareerd, beantwoordt onvoldoende aan deze waarborgen uit art. 5 EVRM. Jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens leidt tot de conclusie dat vrijheidsbeneming op pedagogische gronden voor jongvolwassenen in strijd is met art. 5 EVRM.^[26] In de rechtspraak is dit al snel na de wetswijziging in 2008 overgenomen: een verlenging van een gesloten jeugdzorgplaatsing is enkel toegestaan voor een korte, overbrugbare termijn waarin de reden tot verlenging duidelijk is (bijv. afmaken van opleiding of afronden van behandeling) en alle direct betrokkenen moeten daarmee instemmen.^[27] Ook dit is volgens mij nog een ruime interpretatie van art. 5 EVRM en de jurisprudentie van het Europees Hof, al beantwoordt dit wel aan de behoefte in de praktijk om jeugdigen niet altijd op het moment dat ze achttien jaar worden, direct op straat te zetten. Overigens is het de vraag waarom een vrijwillige continuering van een gesloten jeugdzorgplaatsing na het bereiken van de achttienjarige leeftijd niet mogelijk is. Het lijkt erop dat louter de onmogelijkheid om een dergelijke plaatsing te financieren de oorzaak is. Maar het kan toch niet zo zijn dat financiële redenen de oorzaak zijn van een te vergaande vorm van vrijheidsbeneming bij jongvolwassenen? Waarom kan een vrijwillige continuering van een gesloten jeugdzorgplaatsing niet via beleid worden geregeld voor de groep jeugdigen die daaraan mee zou willen werken? En kan de Wet Bopz niet vaker toegepast worden in situaties waarin een continuering van de gesloten jeugdzorgplaatsing in het belang van een jeugdige is en sprake is van psychiatrische problematiek? Er lijken voor het hierboven geschetste probleem oplossingen mogelijk die nu nog niet geboden kunnen worden.

4. 18-plussers: recht op verlengde (na)zorg?

Voordat ik inga op de vraag of voor niet-vrijheidsbenemende vormen van jeugdbescherming een maatregel of een andere vorm van verlengde (na)zorg voor achttien-plussers wenselijk is, wil ik eerst vanuit een mensenrechtelijk kader schetsen wat hieruit valt te leiden ten aanzien van deze thematiek. Ik richt me dan vooral op jeugdigen die met een uithuisplaatsing te maken krijgen. De laatste jaren is de mondiale aandacht voor rechten van uit huis geplaatste kinderen (*'Children in Alternative Care'*^[28]) sterk toegenomen.

In 2004 vroeg het VN-Kinderrechtencomité, dat toeziet op de naleving van het Kinderrechtenverdrag, om speciale aandacht voor kinderen zonder ouderlijke zorg nadat verschillende organisaties hun zorgen bij het Comité hadden uitgesproken over de rechten van deze kinderen. Het Comité sprak de wens uit dat richtlijnen – internationale standaarden – zouden worden ontwikkeld voor kinderen zonder ouderlijke zorg.^[29] Een ngo-werkgroep heeft deze richtlijnen in de daaropvolgende jaren voorbereid. Precies op de twintigste verjaardag van het Kinderrechtenverdrag – 20 november 2009 – zijn deze richtlijnen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties verwelkomd.^[30]

De richtlijnen zijn bedoeld om de kinderrechten van kinderen die niet meer thuis kunnen wonen uit het Kinderrechtenverdrag en andere internationale documenten te bevorderen. In de VN-Richtlijnen is onderdeel E gewijd aan *Support for Aftercare*: nazorg. De verantwoordelijke organisaties moeten voor passende en geschikte nazorg zorgen. Jongeren van wie een uithuisplaatsing afloopt en die een alternatieve opvangplek (pleegzorg, residentiële zorg, gesloten jeugdzorg) verlaten, moeten worden gestimuleerd om deel te nemen aan het voorbereiden van de nazorg. In paragraaf 133 is geformuleerd dat er door de kindbeschermingsautoriteiten bijzondere inspanningen moeten worden verricht om voor wie dat mogelijk is een daartoe opgeleid persoon aan te wijzen die een jongere kan begeleiden bij de zelfstandige terugkeer naar de samenleving. Er moet tevens aandacht zijn voor voldoende financiële ondersteuning en toegang tot voorzieningen.

Ook in de Aanbeveling van de Raad van Europa uit 2005 over kinderen in residentiële voorzieningen^[31] is te vinden dat lidstaten moeten garanderen dat kinderen die de residentiële zorg verlaten, kunnen reïntegreren in de samenleving door onderwijs, training, voorbereiding op werk, en toegang moeten hebben tot huisvesting.^[32] Ten behoeve van deze reïntegratie in het gezin en de maatschappij moet voor elk kind dat residentiële zorg verlaat een *'post-placement plan'* worden voorbereid, gebaseerd op een zorgvuldige beoordeling van wat het individuele kind aan vormen van ondersteuning nodig heeft. Daarbij wordt in de Aanbeveling het belang onderstreept van een zorgvuldige voorbereiding van elk kind op zijn of haar leven na de uithuisplaatsing. De nadruk die in de VN-Richtlijnen en de Aanbeveling van de Raad van Europa wordt gelegd op nazorg na een uithuisplaatsing, is niet uitsluitend gericht op achttien-plussers, maar omvat deze groep wel. In 2008 heeft de Raad van Europa onderzoek laten verrichten naar de vraag in hoeverre de uitgangspunten uit deze Aanbeveling in de lidstaten zijn geïmplementeerd voor kinderen in residentiële voorzieningen.^[33] Opvallend is dat uit het onderzoek blijkt dat ten aanzien van nazorg geldt dat de meeste lidstaten dit wel belangrijk vinden, maar dat dit niet als zodanig is vastgelegd in wet- of regelgeving. Nederland gaf aan dat nazorg niet bij wet is voorgeschreven, maar dat verwacht wordt dat individuele organisaties nazorg bieden. Nazorg kan wel worden aangeboden, maar Bureau Jeugdzorg is verantwoordelijk voor nazorg en het is niet wettelijk vastgelegd dat nazorg moet worden aangeboden. Het wordt in Nederland aan de jeugdige overgelaten of deze zelf nog een aanvraag tot jeugdzorg wil doen.^[34]

5. Ervaringen met verlengde (na)zorg voor achttien-plussers

In 2009 heeft het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van het Programmaministerie voor Jeugd en Gezin onderzoek gedaan naar de hulpverlening aan jongeren uit de jeugdzorg die achttien jaar worden of dat net zijn geworden. De opdracht van dit onderzoek werd gegeven vanwege signalen dat de zorg aan deze groep hapert. In dit onderzoek, dat zich overigens niet in het bijzonder richt op hulpverlening aan jeugdigen die met een jeugdbeschermingsmaatregel te maken kregen, maar in meer algemene zin gericht is op jongeren die – al dan niet vrijwillig – met jeugdzorg te maken kregen, zijn knelpunten geïnterpreteerd die zich voordoen in de zorg aan jongeren van 18 tot 23 jaar. Het Verwey-Jonker Instituut concludeert dat de leeftijdsgrens binnen de jeugdzorg van 18 jaar tot belemmeringen in de hulpverlening aan een kwetsbare groep jongeren van 18 tot 23 jaar leidt. Deze jongeren zijn gezien hun ontwikkeling nog niet in staat om zelfstandig te functioneren, hoewel zij volgens de wet meerderjarig zijn. Het gaat bij deze groep meestal om jongeren die uit de residentiële jeugdzorg of een pleeggezin komen, jongeren die kampen met specifieke problematiek zoals psychiatrische problemen of zwerfjongeren, en om jongeren met een licht verstandelijke beperking. Vaak raken deze jongeren uit beeld bij de zorg en raken zij door het ontbreken van een adequaat hulpaanbod tussen de wal en het schip. Een deel van deze jongeren redt het niet en komt later met zwaardere problematiek weer in zicht, aldus de onderzoekers.^[35]

Ook concluderen zij dat er in de praktijk relatief weinig gebruikgemaakt wordt van de mogelijkheid tot verlengde jeugdzorg op het moment dat de jeugdige de leeftijd van achttien jaar bereikt. Voor de jeugdigen die vanaf hun achttiende nog wel gebruikmaken van jeugdzorg, geldt dat dit meestal voor korte tijd is; maar een zeer klein aantal jongeren van negentien jaar of ouder maakt gebruik van jeugdzorg.^[36] Er is sprake van een vicieuze cirkel: omdat er nauwelijks een passend aanbod is voor 18-23 jarigen, komen er nauwelijks aanvragen voor deze zorg en kunnen Bureaus Jeugdzorg geen indicatiebesluit geven voor de wenselijke zorg. Zo is de capaciteit voor begeleid wonen of zelfstandigheidstraining beperkt, waardoor hiervoor lange wachtlijsten bestaan. Volgens medewerkers van Bureau Jeugdzorg zou het overgrote deel van de jongeren

van zestien en zeventien jaar die gebruikmaken van jeugdzorg in aanmerking komen voor verlengde jeugdzorg vanaf de leeftijd van achttien jaar. Dit betekent dat de groep die gebruik zou moeten maken van jeugdzorg na hun 18^e verjaardag vier- tot vijfmaal zo groot is. De samenwerking tussen de jeugdzorg en de volwassenzorg, de aansluiting van de jeugdzorg met voorzieningen buiten het zorgdomein, zoals wonen, strafrecht, onderwijs en werk en het ontbreken van specifieke professionele deskundigheid om deze groep jongeren te kunnen bereiken zijn andere belangrijke aandachtspunten.^[37]

De Minister voor Jeugd en Gezin liet de Tweede Kamer naar aanleiding van dit onderzoek op 30 oktober 2009 weten dat zijn inzet gericht was op het wegnemen van de algemene drempels binnen de hulpverlening en het verbreden van het algemene zorgaanbod voor jongeren van achttien jaar en ouder.^[38] Het valt op dat de bal vooral naar gemeentelijk niveau en uitvoerders werd toegespeeld: gemeenten zijn volgens de minister verantwoordelijk voor het brede jeugdbeleid en bij zorgverzekeraars en Jeugdzorg Nederland zal aandacht worden gevraagd voor het gebrek aan passend zorgaanbod voor 18-23 jarigen. De minister vindt dat de bestaande mogelijkheid voor het laten doorlopen van jeugdzorg na het achttiende jaar beter benut kan worden en wil dat onder de aandacht van de provincies brengen. In een nadere wettelijke plicht tot het aanvaarden van hulp boven de achttien jaar ziet hij geen oplossing, onder meer omdat de internationale verdragen daar zeer strenge eisen aan stellen.^[39] Overigens wordt dit evenmin door het Verwey-Jonker Instituut voorgesteld. Voor zover ik dat kan overzien, hebben zich sinds 2009 ten aanzien van een groter zorgaanbod voor 18-23-jarigen en het beter benutten van de mogelijkheid om jeugdzorg voor jongvolwassenen te laten doorlopen geen belangrijke verbeteringen voorgedaan.

Het is interessant om stil te staan bij de vraag wat jongeren en hun ouders die met een uithuisplaatsing te maken krijgen, nu zelf vinden van hun rechten in de context van jeugdzorg en jeugdbescherming. Met het Europese Q4C-project, dat in 2004 is gestart, zijn in juni 2007 18 internationale kwaliteitsstandaarden van de 32 deelnemende landen gepubliceerd.^[40] Daaruit blijkt dat jongeren aandacht voor nazorg uitermate belangrijk vinden. Maar liefst 5 standaarden gaan in op het belang van nazorg. Jeugdigen en hun ouders vinden het belangrijk dat het vertrek vanuit een alternatieve opvoedplek goed wordt voorbereid, dat er voldoende over wordt gecommuniceerd, dat de jongere kan participeren en dat follow-up, het voortduren van hulp en steun en de mogelijkheid tot contact zijn gegarandeerd, ook als de jongere inmiddels achttien jaar is geworden.^[41]

Vanaf 2005 is er in Nederland een nationaal team Quality4Children gestart, dat kinderen, ouders en pleegouders in de jeugdzorg actief heeft betrokken bij de doorontwikkeling en implementatie van de kwaliteitsstandaarden. Ook in de Nederlandse kwaliteitsstandaarden is veel aandacht voor de noodzaak tot nazorg na het verlaten van residentiële zorg of pleegzorg. Zo is geformuleerd dat 'jeugdigen en hun familie goed worden voorbereid op de situatie na het verblijf in een pleeggezin of groep' (standaard 17), 'jongeren bijtijds worden voorbereid op zelfstandig (gaan) wonen' (standaard 18) en 'na vertrek uit de jeugdzorg ondersteuning is gegarandeerd, ook voor de familie' (standaard 19).^[42]

In de periode 2010-2011 is vervolgens door Stichting Alexander onderzoek gedaan naar de vraag hoe cliënten de kwaliteit van zorgaanbieders en Bureaus Jeugdzorg beoordelen aan de hand van de geformuleerde kwaliteitsstandaarden. Hieruit blijkt dat jongeren vaak onverwacht moeten vertrekken uit een pleeggezin of groep en dat zij daar onvoldoende op zijn voorbereid. Ongeveer de helft van de respondenten vindt dat deze standaard in de praktijk wordt nageleefd, en dat geldt ook voor standaard 18: maar ongeveer de helft van de ondervraagden vindt dat jeugdigen bijtijds worden voorbereid op zelfstandig (gaan) wonen. Ook blijkt dat de standaard 'na vertrek uit de jeugdzorg is ondersteuning gegarandeerd' lang niet volgens alle ondervraagden wordt nageleefd; sommigen hebben positieve ervaringen met jeugdzorg, maar er zijn ook veel jongeren met negatieve ervaringen. Deze groep jongeren geeft aan dat er een slechte afhandeling is, te weinig/geen contact is en een vangnet ontbreekt: *'je staat er na je achttiende helemaal alleen voor. Ze vertellen niet waar je heen moet als je een keer in de problemen komt na je achttiende'*.^[43] De onderzoekers concluderen dan ook dat de stap van jeugdzorg naar zelfstandig wonen groot is en in het algemeen voor een onzekere periode zorgt. De steun die jeugdigen kunnen krijgen als zij achttien zijn en/of al uit huis zijn, is in veel gevallen onvoldoende en veel jeugdigen zijn hier niet bekend mee.

Het belang van de uitgangspunten ten aanzien van het garanderen van nazorg voor jeugdigen na uithuisplaatsing die voortvloeien uit de hierboven besproken internationale documenten, wordt duidelijk bevestigd door hen die daadwerkelijk met een uithuisplaatsing te maken krijgen. Tegelijk is duidelijk dat het in Nederland nog slecht gesteld is met nazorg voor deze groep jeugdigen. Dit alles leidt wat mij betreft tot de conclusie dat nazorg aan minderjarigen die achttien jaar worden en uit huis zijn geplaatst, veel serieuzer genomen moet worden en dat hier in Nederland meer werk van moet worden gemaakt.

6. Naar een adolescentenrecht voor jeugdbescherming?

6.1 Gedwongen hulpverlening achttien-plussers?

Is een adolescentenrecht voor civiele beschermingszaken wenselijk, beoordeeld vanuit mensenrechtelijk perspectief? Ik bedoel hiermee een kindbeschermingssysteem waarin ook jongvolwassen jeugdigen nog gedwongen hulp opgelegd kunnen krijgen, door een maatregel van kindbescherming te laten doorlopen, of wellicht door een nieuwe maatregel van

kinderbescherming te introduceren. We zijn in Nederland immers toch al bezig met het introduceren van nieuwe maatregelen, denk aan de maatregel van opgroeiondersteuning uit het Wetsvoorstel herziening kindbeschermingsmaatregelen?^[44] Moeten we niet ook toe naar een maatregel van nazorg waarmee de zelfstandigheid van de jeugdige wordt bevorderd? En moeten we niet tevens een maatregel introduceren waarmee het zelfs zonder eerdere ervaringen met een kindbeschermingsmaatregel mogelijk wordt om aan jongvolwassen jeugdigen bescherming te bieden? Moeten we bijvoorbeeld 18-jarige meisjes die zwanger zijn en te maken krijgen met eerwraak onder toezicht kunnen stellen, nu het soms lastig lijkt om een foetus van bijvoorbeeld 17 weken onder toezicht te stellen?^[45] Moeten we, zoals Tweede Kamerlid Kooiman onlangs aan de Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie vroeg, *'de mogelijkheid bekijken om een OTS in sommige gevallen door te laten lopen tot het 23^e levensjaar, gezien de problemen (of in sommige gevallen het gevaar) en het feit dat het onwenselijk is dat de hulpverlening stopt of dat een jongvolwassene zich aan de hulpverlening onttrekt'*.^[46] Oftewel, vanuit een mensenrechtelijke blik bezien: is overheidsbemoediging ter bescherming van de jeugdige ook voor jongvolwassenen noodzakelijk?

Zelf ben ik, en dat zal u na het hierboven geschetste standpunt over gesloten jeugdzorg voor 18-plussers niet verbazen, geen voorstander van een uitbreiding van de mogelijkheden voor de overheid om zich met meer gezinnen en jeugdigen te gaan bemoeien, namelijk met deze groep jongvolwassenen. Waarom niet? In Nederland hebben wij al te maken met een verstopt jeugdbeschermingsapparaat met als gevolg wachtlijsten en lange doorstroomtijden. Door nog meer jeugdigen dit systeem in te trekken, zal het probleem alleen maar groter worden. Tevens rijmt het niet met de toegenomen mondigheid van minderjarigen en de daarmee gepaard gaande verlaging van de meerderjarigheidsgrens van 21 naar 18 jaar in 1988.^[47] De roep om een maatregel voor kindbescherming voor achttien-plussers gaat wat mij betreft uit van een paternalistische visie ('wij weten het beste wat goed is voor achttien-plussers') die niet goed past bij een belangrijk uitgangspunt van het IVRK. In art. 12 IVRK wordt immers benadrukt dat rekening moet worden gehouden met de zich ontwikkelende vermogens van minderjarigen en dat zij in toenemende mate mogen meedoen en meebeslissen over alles wat hen aangaat. Ons wettelijk stelsel gaat ervan uit dat minderjarigen tot achttien jaar onder ouderlijk gezag of voogdij staan en dat dit kan worden beperkt of ontnomen door overheidsbemoediging indien noodzakelijk ter bescherming van de minderjarige. Een gedwongen beschermingsmaatregel voor jongvolwassenen van achttien jaar of ouder zou niet passen in dit systeem waarin het recht op gezinsleven van kind en primaire verzorger(s) vooropstaat en zou om een grondige herziening van de uitgangspunten van minderjarigheid en ouderlijk gezag vragen.^[48] Nog belangrijker is voor mij dat een maatregel voor kindbescherming een inmenging in het gezins- en privéleven zou opleveren dat niet snel geoorloofd zal zijn op grond van art. 8 lid 2 EVRM en voor wat betreft vrijheidsbenemende vormen van uithuisplaatsing tevens in strijd zou zijn met art. 5 EVRM. Alleen gezondheidsrechtelijke (psychiatrie) of strafrechtelijke factoren (of bestuursrechtelijke factoren voor zover het gaat om het niet-naleven van regels) zouden voldoende legitimatie voor een dergelijke inbreuk kunnen opleveren, en daarvan is bij een beschermingsbehoefte geen sprake. Een (verlengde) maatregel van kindbescherming voor achttien-plussers is wat mij betreft dan ook bepaald niet wenselijk.^[49]

6.2 Nazorg achttien-plussers na uithuisplaatsing

Dit betekent niet dat we alles dan maar bij het oude moeten laten, integendeel. Het bovenstaande maakt duidelijk dat de nazorg voor minderjarigen die op 18-jarige leeftijd of eerder na een uithuisplaatsing zelfstandig verder moeten in onze samenleving, moet verbeteren. Dat past ook in het gedachtegoed dat jongeren in het jeugdstrafrecht op hun achttiende nog lang niet zijn uitontwikkeld en daarom speciale sancties verdienen en verplichte nazorg opgelegd krijgen, zodat begeleiding plaatsvindt bij hun resocialisatie. Het huidige systeem waarin jeugdzorg op grond van de Wet op de jeugdzorg kan doorlopen tot 23 jaar indien gebleken is van de noodzaak tot voortzetting of hervatting van jeugdzorg vanwege opgroei- of opvoedproblemen of dreigende zodanige problemen en de jeugdige zelf een aanvraag doet bij Bureau Jeugdzorg, biedt onvoldoende steun. Te veel wordt uitgegaan van het eigen initiatief van de jeugdige, terwijl gebleken is dat jeugdigen deze ingang vaak niet weten te vinden of deze drempel te hoog vinden. De hierboven besproken VN-Richtlijnen voor alternatieve zorg voor kinderen en de Aanbeveling van de Raad van Europa over rechten van kinderen in residentiële instellingen benadrukken dat nazorg onderdeel dient uit te maken van een beschermingstraject van uithuisplaatsing, zowel in vrijwillig als in gedwongen kader, en dat jeugdigen die met een uithuisplaatsing te maken krijgen, recht hebben op nazorg als hun uithuisplaatsing eindigt. Hoe zou dit beter vorm kunnen worden gegeven?

Het recht op nazorg voor jeugdigen in de jeugdzorg, in elk geval voor hen die met een uithuisplaatsing te maken kregen in vrijwillig of gedwongen kader, zou wettelijk verankerd moeten worden. Daarbij kan Nederland wellicht inspiratie opdoen in het Verenigd Koninkrijk, waar in de *Children (Leaving Care) Act 2000*^[50] is vastgelegd dat de kindbeschermingsautoriteiten voor alle jeugdigen die onder hun toezicht staan een plicht tot nazorg hebben en voor elke minderjarige die 16 jaar oud is een uitgebreid toekomstplan moeten opstellen ('*pathway plan*'), met daarin opgenomen concrete stappen om te komen tot zelfstandigheid. Bijzondere aandacht moet daarbij worden besteed aan begeleiding bij onderwijs, stage of werk en aan financiële ondersteuning. De autoriteiten hebben een plicht tot nazorg voor elke jeugdige van 16 tot 21 jaar (of, indien dit in het nazorgprogramma met de jeugdige is afgesproken, nog langer) die onder hun toezicht staat en/of uit huis is geplaatst in een residentiële instelling of in een pleeggezin.^[51] Een dergelijke nazorgplicht zou

bijvoorbeeld in de Wet op de jeugdzorg, of straks in de nieuwe Jeugdwet die de Wet op de jeugdzorg zal vervangen,^[52] kunnen worden opgenomen voor Bureau Jeugdzorg of de zorgaanbieder van wie de jeugdige als minderjarige jeugdzorg ontving.

Daarbij is het nodig dat in Nederland een groter aanbod van nazorgmodules wordt ontwikkeld. Uit het hierboven besproken onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut is gebleken dat het aanbod voorsnog ontoereikend is. Het nazorgaanbod zou in elk geval moeten inhouden de beschikbaarheid van een coach voor elke jeugdige van wie een machtiging uithuisplaatsing rondom zijn 18^e jaar eindigt.^[53] Deze coach zou minimaal een jaar beschikbaar moeten zijn voor een jeugdige, en zo veel langer als dat nodig is tot de leeftijd van 23 jaar. Al tijdens elke uithuisplaatsing zou een nazorgplan als onderdeel van een perspectiefplan moeten worden opgesteld.^[54] Nazorg zou niet afgedwongen moeten kunnen worden indien een jeugdige van achttien jaar of ouder^[55] dat echt niet wil, maar zou standaard gebruik moeten worden, waarbij het voor een jeugdige vanzelfsprekend wordt om van het (*outrachende*) aanbod gebruik te maken. Nazorg na uithuisplaatsing als recht voor elke jeugdige zou ook in Nederland moeten worden gegarandeerd.

7. Conclusie

De toegenomen aandacht voor nazorg in het jeugdstrafrecht en de wetenschappelijke inzichten over de ontwikkeling van adolescenten die ten grondslag liggen aan het Concept-wetsvoorstel adolescentenstrafrecht blijken interessante aanknopingspunten te bieden voor jeugdigen die bijna of net achttien jaar zijn en met een (gesloten) uithuisplaatsing te maken hadden. Binnen Europa en op mondiaal niveau is de aandacht voor rechten van jeugdigen die met een uithuisplaatsing te maken hebben, toegenomen. Daarbij is bijzondere aandacht voor het recht van jeugdigen op nazorg na een uithuisplaatsing. Onderzoek toont aan dat jeugdigen die in Nederland te maken kregen met een uithuisplaatsing, nazorg uitermate belangrijk vinden. Ook blijkt dat zij in onvoldoende mate nazorg krijgen aangeboden, dat het nazorgaanbod als zodanig onvoldoende is en dat de mogelijkheid tot nazorg te vrijblijvend is. Nazorg na (gesloten) uithuisplaatsing als onderdeel van een beschermings- en begeleidingstraject voor jeugdigen moet in Nederland beter geregeld worden. Met een nieuwe Jeugdwet in de maak voor de stelselherziening in de jeugdzorg bestaan daarvoor ook kansen.

Voetnoten

[1]

Prof. mr. drs. M.R. Bruning is hoogleraar Jeugdrecht aan de Universiteit Leiden en redacteur van *FJR*.

[2]

Zie o.a. G. de Jonge, 'De haken en ogen van een adolescentenstrafrecht', *Sancties* 2012/2; T. Liefwaard, 'Strafrecht voor adolescenten', *NJB* 2011/1873; I. Weijers, "Adolescentenstrafrecht": kanttekeningen bij voorstel staatssecretaris Teeven', *Ars Aequi* 2012, p. 198-202.

[3]

Zie Th.A.H. Doreleijers & J.W. Fokkens (2010) en de bronnen in de uitgebreide literatuurlijst bij hun bijdrage: 'Minderjarigen en jongvolwassenen: pleidooi voor een evidence based strafrecht', *Rechtstreeks* 2/2010, p. 24.

[4]

Stb. 2011, 296.

[5]

Wet van 13 december 2010 tot aanpassing tenuitvoerlegging vrijheidsbenemende sancties, *Kamerstukken II* 2008/09, nr. 1-3; zie ook T. Liefwaard, 'Verplichte nazorg', *FJR* 2010/102.

[6]

Zie ook de motie van Bruins Slot & Kooiman, voorgesteld op 4 juli 2012, waarin onder verwijzing van het adolescentenstrafrecht voor jongeren tot 23 jaar en onderzoek naar een uitbreiding van de kwalificatieplicht in het onderwijs naar 23 jaar wordt verzocht om de wettelijke mogelijkheden en beperkingen voor jeugdzorg tot 23 jaar te inventariseren en mogelijke oplossingsrichtingen te formuleren, nu de leeftijdsgrens van 18 jaar binnen de jeugdzorg problemen oplevert. [Kamerstukken II 2011/12, 31 839, nr. 229](#).

[7]

Hoewel deze vraag ook kan worden doorgetrokken naar minderjarigen die in vrijwillig kader gebruikmaakten van jeugdzorg, zal deze bijdrage zich slechts richten op nazorg voor minderjarigen die vanuit gedwongen kader met jeugdzorg te maken kregen via een (gesloten) uithuisplaatsing (in combinatie met een beschermingsmaatregel of met een machtiging op verzoek van ouders bij gesloten jeugdzorg), omdat in deze situatie de overheid een specifieke zorgplicht heeft, zoals ik in par. 4 zal bespreken. Deze zorgplicht zou ook doorgetrokken kunnen worden naar minderjarigen die in vrijwillig kader met een uithuisplaatsing te maken krijgen.

[8]

Art. 29a lid 1 WJZ.

[9]

Zie o.a. M.R. Bruning & T. Liefwaard, 'Ontwikkelingen en knelpunten in de gesloten jeugdzorg', *FJR* 2009/42.

[10]

In deze bijdrage beperk ik mij tot achttien-plussers die als minderjarige met een maatregel van kindbescherming of met een gesloten jeugdzorgplaatsing te maken hadden, omdat de overheid voor deze groep minderjarigen een zorgplicht heeft vanwege het gedwongen karakter van de maatregel. Daarbij zal de nadruk liggen op jeugdigen die met een (machtiging) uithuisplaatsing te maken hebben gehad. De variant van gesloten jeugdzorg kan ook zonder maatregel van kindbescherming worden uitgevoerd op grond van art. 29b lid 1 onder c WJZ. Ik zal het in deze bijdrage verder over 'maatregelen van kindbescherming' hebben, waaronder voor het gemak ook deze variant van gesloten jeugdzorg moet worden verstaan.

[11]

Onder nazorg versta ik in dit verband begeleiding van jeugdigen in aansluiting op een verblijf of behandeling in een (al dan niet gesloten) instelling of pleeggezin of na een ondertoezichtstelling zonder uithuisplaatsing, gericht op het zelfstandig functioneren van jeugdigen in de samenleving. Dit is een ruime definitie, waar je zowel korte nazorg ter afsluiting van een hulpverleningstraject als 'continuering van jeugdzorg' als intensief en langduriger hulpverleningsaanbod onder zou kunnen scharen.

[12]

Zie Th.A.H. Doreleijers & J.W. Fokkens, 'Minderjarigen en jongvolwassenen: pleidooi voor een evidence based strafrecht', *Rechtstreeks* 2/2010, p. 24.

[13]

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Het jeugdstrafproces: toekomstbestendig!* Advies 14 maart 2011, p. 18.

[14]

Zie o.a. E. Crone, *Het puberende brein. Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*, Amsterdam: Bert Bakker 2008. Zie ook E.A. Crone & R.E. Dahl (2012), 'Understanding adolescence as a period of social-affective engagement and goal flexibility', *Nature Reviews Neuroscience* 13, p. 636-650 (September 2012). Uit hun meta-analyse van het neurowetenschappelijk onderzoek naar adolescentenhersenen blijkt dat geen sprake is van onrijpheid van de prefrontale cortex waarmee risicovol en impulsief gedrag te verklaren zou zijn, maar dat afhankelijk van de motivatie van jongeren dit deel van de hersenen wisselend wordt gebruikt. Dit duidt erop dat sprake is van cognitieve flexibiliteit. Onder invloed van sociale en affectieve processen maken adolescenten vaak keuzes met een impulsiever karakter, meer gericht op de korte termijn.

[15]

Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, *Het jeugdstrafproces: toekomstbestendig!* Advies 14 maart 2011, p. 18.

[16]

Th.A.H. Doreleijers & J.W. Fokkens, 'Minderjarigen en jongvolwassenen: pleidooi voor een evidence based strafrecht', *Rechtstreeks* 2/2010, p. 25.

[17]

Algemene Rekenkamer, *Detentie, behandeling en nazorg criminele jeugdigen: Terugblik*, Den Haag 2012: [Kamerstukken II 2011/12, 31 215, nr. 8](#), onder par. 3.2.1.

[18]

N. Hilhorst e.a., *Procesevaluatie netwerk- en trajectberaden nazorg*, Amsterdam: DSP-Groep 2009.

[19]

Art. 77s lid 6 Sr.

[20]

Art. 4 lid 1 van het gewijzigde Reglement justitiële jeugdinrichtingen bepaalt dat een STP verplicht is bij elke jeugddetentie met een strafrestand van meer dan 3 maanden.

[21]

Of als de minderjarige eerder meerderjarig wordt door huwelijk, geregistreerd partnerschap of meerderjarigverklaring; art. 1:233 BW.

[22]

Wet van 20 december 2007, *Stb.* 2007, 578 (i.w.tr. 1 januari 2008, *Stb.* 2007, 579).

[23]

Zie [Kamerstukken II 2005/06, 30 633, nr. 3](#) (MvT), p. 7 en 19; met de oude regeling zou een hulpverleningsproces abrupt worden afgebroken op het moment dat een jongere meerderjarig wordt; bovendien zou gesloten jeugdzorg voor 18-plussers in het belang van de samenleving zijn, die geconfronteerd wordt met de gevolgen van handelingen die voortvloeien uit ernstige gedragsproblemen van jongeren.

[24]

[Kamerstukken II 2005/06, 30 633, nr. 3](#) (MvT), p. 7.

[25]

Zie M.R. Bruning & T. Liefwaard, 'Concept-wetsvoorstel Gesloten Opvang Jeugdzorg moet worden heroverwogen', *NJB* 2006/59, p. 84-85. Zo ook G. Cardol, 'Grenzen van minderjarigheid', in: J.G.C. Dohmen & M.C.E.M. Draaisma (red.), *Een kwestie van grensoverschrijding* (liber amicorum P.E.L. Janssen), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2009, p. 41-55.

[26]

EHRM 12 oktober 2000, nr. 33670/96 (*Koniarska/Verenigd Koninkrijk*); EHRM 27 mei 1997 (*Eriksen/Noorwegen*), Recueil/Reports, 1997-III.

[27]

Zie o.a. Rb. Amsterdam 23 januari 2009, *LJN BH0778*; Hof 's-Gravenhage 26 maart 2009, *LJN BH9207*; Hof Arnhem 26 mei 2009, *LJN BJ3938*. Het nieuwe Concept-wetsvoorstel Jeugdwet dat in de zomer van 2012 ter consultatie is uitgezet, is aangepast aan deze jurisprudentie; zie onder 6.1.1 lid 1 en 6.1.2 lid 3.

[28]

Het gaat dan zowel om minderjarigen die in gedwongen als in vrijwillig kader uit huis zijn geplaatst.

[29]

NGO Working Group on Children without Parental Care; zie C. Phillips, *Child-headed households: a feasible way forward, or an infringement of children's right to alternative care?* (diss. Leiden 2011), par. 2.7.

[30]

Zie de VN-Resolutie van 24 februari 2010, UN General Assembly, *A/RES/64/142*, 2010 waarin de nummering van de richtlijnen tevens werd aangepast.

[31]

Council of Europe Recommendation Rec(2005)5 *on the rights of children living in residential institutions*.

[32]

CoE Rec(2005)5, par. 17. Hierbij wordt verwezen naar art. 20 IVRK en art. 17 van het Europees Sociaal Handvest.

[33]

B. Gudbrandsson, *Rights of Children in Institutions. Report on the implementation of the Council of Europe Recommendation Rec(2005)5 on the rights of children living in residential institutions*, Brussel: Raad van Europa augustus 2008, CDCS (2009) 9.

[34]

B. Gudbrandsson, *Rights of Children in Institutions. Report on the implementation of the Council of Europe Recommendation Rec(2005)5 on the rights of children living in residential institutions*, Brussel: Raad van Europa augustus 2008, CDCS (2009) 9, p. 6.

[35]

M. Steketee, M. Vandenbroucke & R. Rijkschroeff, *(Jeugd)zorg houdt niet op bij 18 jaar*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2009, p. 6.

[36]

M. Steketee, M. Vandenbroucke & R. Rijkschroeff, *(Jeugd)zorg houdt niet op bij 18 jaar*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2009, p. 53.

[37]

M. Steketee, M. Vandenbroucke & R. Rijkschroeff, *(Jeugd)zorg houdt niet op bij 18 jaar*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2009, p. 103-105.

[38]

Kamerstukken II 2009/10, 31 839, nr. 20, p. 1.

[39]

Kamerstukken II 2009/10, 31 839, nr. 20, p. 4.

[40]

Zie www.quality4children.info.

[41]

Quality for Children Standards for Out-of-Home Child Care in Europe, nr. 14-18, p. 45-56 (www.quality4children.info).

[42]

L. Rutjes & A. Sarti (red.), *Clïënten actief met de kwaliteit van zorg – De Q4C standaarden in perspectief en in de praktijk, De kwaliteitsstandaarden jeugdzorg Q4C*, Houten: Lannoo Campus 2012, p. 15.

[43]

L. Rutjes & A. Sarti (red.), *Clïënten actief met de kwaliteit van zorg – De Q4C standaarden in perspectief en in de praktijk, De kwaliteitsstandaarden jeugdzorg Q4C*, Houten: Lannoo Campus 2012, p. 66.

[44]

Zie [Kamerstukken I 2010/11, 32 015 A](#), concept-art. 1:253z BW.

[45]

Zie Rb. Dordrecht 7 februari 2012, *LJN BV6246*.

[46]

Kamerstukken II 2011/12, 2012Z03420 (24 februari 2012).

[47]

Wet van 1 juli 1987, *Stb.* 1987, 333, i.w.tr. 1 januari 1988.

[48]

Titel 13 en 14 Boek 1 BW zouden moeten worden aangepast.

[49]

Zie ook Cardol in een bijdrage over gesloten jeugdzorg voor 18-plussers: een ophoging van de 18 jaargrens is volgens hem in strijd met art. 1 IVRK en art. 1:233 BW. G. Cardol, 'Grenzen van minderjarigheid', in: J.G.C. Dohmen & M.C.E.M. Draaisma (red.), *Een kwestie van grensoverschrijding* (liber amicorum P.E.L. Janssen), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2009, p. 54.

[50]

Met de *Children (Leaving Care) Act 2000* die in oktober 2001 in werking trad en de *Children Act 1989 Guidance and Regulations, Volume 3: Planning Transition to Adulthood for Care Leavers*, die op 1 april 2011 in werking trad, is bedoeld om te garanderen dat jongeren die te maken hebben met een beëindiging van een uithuisplaatsing of beschermingsmaatregel evenveel zorg en ondersteuning ontvangen als hun leeftijdsgenoten kunnen verwachten van een zorgzame ouder, zodat kansen worden geboden om ze succesvol naar volwassenheid te begeleiden; zie

www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/families/childrenincare/a0065727/children-leaving-care (geraadpleegd op 26 juli 2012).

[51]

The *Children (Leaving Care) Act 2000*, onder 4, sub 24 (1): '*looked after, accommodated or fostered*'.

[52]

Concept-wetsvoorstel Jeugdwet, 18 juli 2012, zie www.internetconsultatie.nl/jeugdwet (geraadpleegd op 26 juli 2012).

[53]

Deze coach zou in figuurlijke zin kunnen worden vergeleken met een mentor zoals bedoeld in art. 1:450 BW; de jongmeerderjarige behoudt echter zelf de volledige verantwoordelijkheid en is handelingsbevoegd, in tegenstelling tot een betrokkene tijdens mentorschap die handelingsonbevoegd wordt (art. 1:453 BW).

[54]

Ook deze verplichting zou in de wet moeten worden opgenomen, bijv. in het Uitvoeringsbesluit bij de Wet op de jeugdzorg of de nieuwe Jeugdwet.

[55]

Voor minderjarigen die na een uithuisplaatsing zelfstandig of weer thuis gaan wonen, zou de in het Wetsvoorstel herziening kinderbescherming geïntroduceerde nieuwe maatregel van opgroeiondersteuning na een OTS als nazorginstrument kunnen worden gebruikt. Ook kan met een OTS nazorg worden geboden.